मुलुकी देवानी कार्यविधि संहितामा २०८०।४।१२ मा संशोधन भएपछिको अवस्थामा
सवै स्थानीय तह वा वडा समितिबाट कपाली तमसुक प्रमाणित गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरुको मार्गदर्शन

कपाली तमसुक प्रमाणीकरण बारे भएको कानूनी व्यवस्था

मुलुकी देवानी संहिता ऐन,२०७४, २०७५ भदौ १ गते देखि प्रारम्भ भएको हो। सो मिति देखिका ५० हजार रुपैयाँभन्दा बढीका घरसारमा भएको कपाली तमसुक स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयबाट कारणीहरुको रोहबरमा प्रमाणित गर्नु पर्ने अनिवार्य कानूनी व्यवस्था गरेको छ।
तर ऐन लागु हुनु पूर्व घरसारमा भए गरे वा खडा गरेका १० वर्षे हदम्याद हुने कपाली तमसुकहरु त्यतिबेला ऐन लागु हुँदाको अवस्था (२०७५ भदौ १) मा (दफा ३६ प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशले) प्रमाणित गराउन पर्ने वाध्यता गरेको थिएन। अर्थात् प्रमाणित नगराइकन नै अदालतमा लेनदेन मुद्दा चल्दथ्यो ।

हाल मुलुकी संहिता सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाइ संशोधन गर्ने ऐन.२०८० संसदबाट सर्वसम्मतीले पारित भइ राष्ट्रपतिबाट प्रमाणीकरण भएपछि मिति २०८०।४।१२ देखि लागु भयो । मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता.२०७४ को दफा ३६को उपदफा (३) मा भएको संशोधित कानूनी व्यवस्था अनुसार पुरानो लिखत तमसुक प्रमाणित गराउनु पर्ने थप र नयाँ कानूनी व्यवस्था भएको छ । यही संहिता सम्बन्धमा २०८०।१।२० मा अध्यादेश जारी भएपछि स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयबाट लिखत प्रमाणित गराइसकेको भएमा भने पुनः प्रमाणित गराइ रहनु पर्दैन । हाल संशोधित कानूनी प्रावधान अनुसार साविकको मुलुकी कार्यविधि संहिता २०७४ मा उपदफा ३क ३ख ३ग ३घ र ३ङ र (६) थपिएका छन् । ती यस प्रकार छन् ।

(३क) यो उपदफा प्रारम्भ हुँदाका बखत उपदफा (२) बमोजिम सम्बन्धित स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयबाट प्रमाणित नगराइएको लेनदेन कारोबारका लिखतहरु यो उपदफा प्रारम्भ भएको मितिले ६(छ) महिनाभित्र प्रमाणित गराउनु पर्नेछ ।

<u>हकवाला वा संरक्षकले लिखत प्रमाणित गराउन सक्ने:</u>
(३ ख) माथि उपदफा (३क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि लेनदेन कारोबारको कुनै पक्ष बिरामी परी वा शारीरिक वा मानसिक अशक्तताको कारणले आफैं उपस्थित हुन नसक्ने भएमा त्यस्तो पक्षको हकमा निजको हकवाला वा संरक्षकले त्यस्तो लिखत प्रमाणित गराउन सक्नेछ ।

(३ग) माथि उपदफा (३क) र (३ ख) बमोजिम लेनदेन कारोबारको लिखत प्रमाणित गर्नु अघि सम्बन्धित स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयले त्यस्तो लिखत बमोजिमको कारोबारको सत्यता सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्न सक्नेछ ।

(३घ) उपदफा (३क) बमोजिम प्रमाणित गराउने प्रयोजनको लागि लेनदेनको कुनै एक पक्ष उपस्थित नभए तापनि त्यस्तो लेनदेन कारोबारको यथार्थता बुझी सम्बन्धित स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयले प्रमाणित गरिदिनु पर्नेछ ।

(३ङ) उपदफा (३क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि लेनदेन कारोबारको कुनै पक्ष नेपालबाहिर रहेको अवस्थामा निज फर्की आएको मितिले छ महिनाभित्र लेनदेन कारोबारको लिखत प्रमाणित गराउनु पर्नेछ ।

उपदफा (६) थपिएको छ । सो थपिएको उपदफा (६)मा सम्बन्धित स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयले यस दफा बमोजिम लिखत प्रमाणित गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

कपाली तमसुक प्रमाणित गर्दा विचार गर्नु पर्ने कुराहरु

उपदफा (३क) मा भएको नयाँ कानूनी व्यवस्थानुसार २०७५ भदौ १ गते अगाडि भएका एकलाख रुपैयाँ भन्दा बढीको लेनदेन कारोबार घरसारमा नगदै गरेको पुराना कपाली तमसुक वा लिखत पनि स्थानीय तह वा वडा समितिको कार्यालयबाट प्रमाणित नगराइएको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले ६ महिनाभित्र प्रमाणित गराउनु पर्ने कानूनी व्यवस्था भएको छ। त्यस्ता पहिले प्रमाणित नगराइएका लेनदेन कारोबारका लिखतहरु ६ महिनाभित्र अर्थात् २०८० माघ ११ गतेभित्र प्रमाणित गराइ सक्नु पर्दछ ।

माथि उपदफा (३ग) अनुसार लिखत प्रमाणित गराउनु अघि सत्यता सम्बन्धमा स्थानीय तह वा वडा समितिको कार्यालयले आवश्यक जाँचबुझ गर्नु पर्ने हुन्छ। लिखत प्रमाणित गराउन साहुको निवेदन परेपछि स्थानीय तह वा वडा समितिको कार्यालयले असामी अर्थात् ऋणीलाइ बोलाएर साहुले पेश गरेको लिखत तमसुक देखाइ तमसुकको सत्यता सम्बन्धमा सनाखत गराउनु पर्दछ । यदि ऋणीले तमसुक (लिखत)मा बढी रकम उल्लेख गरेको तर आफूले कम रकम लिएको भन्दछ भने सोही कुरा लेखेर प्रमाणित गराउनु पर्दछ ।
तमसुक लिखत प्रमाणीकरणको लागि स्थानीय तह बा वडा समितिको कार्यालयमा निवेदन दर्ता भएपछि साहु वा असामी मध्ये कुनै एक पक्ष उपस्थित नभएतापनि लेनदेन कारोबारको यथार्थता बुझेर प्रमाणित गरिदिनु पर्ने भएकाले लिखतका दुवै पक्षका साक्षीहरुलाइ बुझ्नु नै उचित हुने भएकाले ती साक्षी बुझ्नु नै उपयुक्त हुन्छ।

उप दफा (३ङ) मा लेनदेन कारोबारको कुनै पक्ष नेपाल बाहिर रहेको अवस्थामा फर्की आएको मितिले ६ महिना भित्र लिखत प्रमाणित गराउनु पर्ने कानूनी प्रावधान थपिएको छ । यो प्रावधान अनुसार साहु वा असामी नेपाल बाहिर अर्थात् विदेशमा रहेको अवस्थामा फर्की आएको ६महिनाभित्र प्रमाणित गराउनु पर्ने हुन्छ ।
हुनतः विदेश जाने साहु वा ऋणीको हकमा उपदफा (३ख) अनुसार निजको हकवाला वा संरक्षकले पनि लिखत प्रमाणित गराउन सक्ने प्रावधान रहेकै छ । नेपाल बाहिर रहेकोमा फर्की आएको ६ महिनाभित्र प्रमाणित गराउनु पर्दछ ।

मुलुकी ऐन, २०२० भाग ३ महल १७ लेनदेन व्यवहारको महलको २ नं. बमोजिम र हालको मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४ को परिच्छेद १५ लेनदेन व्यवहार सम्बन्धी व्यवस्थाको दफा ४८४ बमोजिम समेत कपाली तमसुकको हदम्याद बढीमा १० वर्षको हुन्छ । सो दश वर्षको हदम्याद भने यो प्रावधानले थप हुन नसक्ने भएकाले त्यसतर्फ सरोकारवालाहरुले गम्भीरतापूर्वक विचार पुराउनु पर्दछ।त्यसैले उपदफा (३ङ) अनुसार प्रमाणित गराउन विदेशबाट फर्की आउने मितिमा कपाली तमसुकको १० वर्षे हदम्याद जाने नजाने तर्फ हकवाला र संरक्षकले विचार पुराउनु पर्दछ ।कसैगरी पनि हदम्याद जान दिनु हुँदैन ।
स्थानीय तह वा वडा समितिको कार्यालयले तमसुक अभिलेख प्रमाणित गरेपछि अभिलेख राख्नु पर्ने प्रावधान सम्बन्धमा केही विचार पुराउनु पर्ने हुन्छ ।कपाली तमसुक प्रमाणितको अभिलेख राख्नु पर्ने भएकाले साहुको निवेदन परेपछि

- निवेदन दर्ता गर्ने ।
- निवेदनको छुट्टै फाइल खडा गर्ने ।
- निवेदन दर्ता गर्नु अघि असामी अर्थात् ऋणीको नाम थर वतन (घर रहेको स्थान. टोल मोहल्ला.घरको नम्बर. सडक आदि) फोन. मोबाइल नम्बर आदि सवै विवरण राम्रोसंग खुलाउन लगाउने ।
- सोही ठेगानामा फोन गरेर ऋणीलाइ बोलाउने ।फोन नम्बर पत्ता नलागेमा वा सम्पर्क हुन नसकेमा
- साहुको निवेदन परेको व्यहोरा खुलाइ ऋणीलाइ उपस्थित हुन पत्र लेख्ने ।

- म्याद सरह पत्र तामेल गराउने । तामेल गराउँदा टोल छिमेकका कम्तिमा ३ जना स्थानीय व्यक्ति रोहबरमा साक्षी राख्ने ।
- ऋणी उपस्थित हुन आएमा साहुको तमसुक देखाइ सनाखत गराउने ।
- साहु र असामीको कुरा मिलेमा सोही व्यहोरा खुलाएर तमसुक प्रमाणित गरिदिने।
- तमसुकमा मुख नमिले सोही व्यहोरा खुलाइ सनाखत गराउने ।
- तमसुक लिखत प्रमाणित गराउँदा यी सबै व्यहोरा खुलाएर अभिलेख राख्ने गरी प्रमाणित गरी दिने ।
- तमसुक प्रमाणित गराउँदा ऋणीलाइ सूचना नदिएमा वा एकतर्फी रुपमा प्रमाणित गरिदिएमा स्थानीय तह वा वडा समितिका पदाधिकारी माथि जालसाज गरेकोमा मुद्दा लाग्न सक्छ ।
- त्यसैले सत्यतथ्य बुझेर सोही व्यहोरा खुलाएर प्रमाणितको अभिलेख अर्थात् रेकर्ड राख्नु पर्दछ ।

मुलुकी संहिता सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाइ संशोधन गर्न बनेको ऐन. २०८० (नेपाल राजपत्र भाग ४ खण्ड ७३ अतिरिक्ताङ्क १८ प्रकाशित मिति २०८०।४।१२) अनुसार मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता २०७४ को दफा ३६ को उपदफा ३ को देहाय (३ क) वमोजिम स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयबाट ६ महिना (अर्थात् २०८० माघ ११ गते) भित्र लेनदेन कारोबारका लिखत प्रमाणित गराउँदा अपनाउनु पर्ने कार्यविधिहरुः

क) लेनदेन कारोवारको लिखत प्रमाणित गर्नु अघि संवन्धित स्थानीय तह वा स्थानीय तहको वडा समितिको कार्यालयले त्यस्तो लिखत वमोजिमको कारोवारको सत्यता संवन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रकृयाहरुः

१) लिखत (तमसुक) प्रमाणित गर्नका लागि साहु र ऋणी वडा कार्यालयमा उपस्थित हुँदा लेनदेन गरेको रकममा विवाद नभएमा लिखत सनाखत गरिदिने।

२) लिखत सनाखतका लागि साहु र आसामी वडा कार्यालयमा उपस्थित भएपनि उनीहरु वीच लेनदेन भएको रकममा सहमति नभएमा लिखत तयार गर्ने लेखन्दास र लिखतमा साक्षी बसेका व्यक्तिहरुलाई उपस्थित गराउनु पर्ने।

३) माथि २ नं मा उल्लेखित व्यक्तिहरु प्रत्येकलाई ऋण लिएको यकीन रकम के कति हो, भनि प्रत्येक व्यक्तिहरुलाई छुट्टाछुट्टै लिखित रुपमा सोधपुछ गर्ने।

४) साहु र आसामी वीच लेनदेन हुँदा नगद, जिन्सी, चेक वा अन्य कुन माध्यमवाट लेनदेन भएको थियो भनी सोधपुछ गर्ने।

५) साहु र आसामी दुवै पक्ष लिखत सनाखत गर्न मञ्जूरी भएमा र साक्षीहरुले पनि उक्त रकम नै वास्तविक लेनदेन भएको रकम हो भनी सनाखत गरिदिएमा लिखत प्रमाणित गरिदिने।

६)साहु र आसामी दुवै पक्ष लिखत सनाखतको लागि उपस्थित भएपनि साहु र आसामी वीच वास्तविक लेनदेन भएको मिति र रकम संबन्धमा विवाद भएमा अर्थात् लेनदेन गरेको भनी तमसुकमा उल्लेखित रकममा असामीको सहमति नभएमा सोही व्यहोरा कैफियत जनाई सनाखत गरिदिने।

ख) लिखत (तमसुक) सनाखतका लागि साहु र आसामी एकसाथ उपस्थित नभएमा अपनाउनु पर्ने कार्यविधिः

१) साहु वाट ऋणीको मोवाइल नंवर वा टेलिफोन नंवर र लिखत गर्दाको र हालको यकीन ठेगाना लिखित रुपमा उपलब्ध गराउने।

२) ऋणीको मोवाइल वा टेलिफोन नंवर उपलब्ध गराएकोमा सोझै कुराकानी गरी ऋण रकम यकीन गर्ने।

ञ३) ऋणीको मोवाइल वा टेलिफोन नभएमा निजको वतन खुल्ने ठेगानामा गई वा पत्राचार गरी स्थानीय तह वा वडा समितिको कार्यालयमा उपस्थित गराइ सोधपुछ गरी कारोवार वा लेनदेन भएको यकीन रकम पत्ता लगाई लिखत सनाखत गर्ने।

४) ऋणी घर गाँउमा नभै देश भित्रकै अर्को गाँउ जिल्लामा भएमा घर परिवारका सदस्यहरु मध्ये घरको मुख्य भै घर व्यवहार चलाउने व्यक्तिलाई मोवाइल टेलिफोन वा पत्राचार मार्फत उपस्थित गराइ सोधपुछ गरी सनाखत गरिदिने।

५) ऋणी विदेशमा भएको र कपाली तमसुकको १० वर्षको म्याद गुज्रने अवस्था भएमा निजलाई प्रत्यक्ष रुपमा सोधपुछ मार्फत रकम एकिन गर्न नसकिएमा मोवाइल, टेलिफोन वा सामाजिक सञ्जाल मार्फत सोधपुछ गरी वास्तविक लेनदेन रकम यकीन गरी लिखत सनाखत गरिदिने।

६) भरमग्दुर प्रयत्न गर्दा पनि ऋणी नभेटिएमा टोल, छिमेकका व्यक्तिहरुसंग छलफल सोधपुछ गरेर सोही व्यहोरा लिखतमा जनाई लिखत सनाखत गरिदिने।

यस आयोगको मिति २०८०।५।२७।४ को वैठकबाट पारित ।

नेपाल राजपत्र भाग ४ खण्ड ७३ अतिरिक्तांक १८ प्रकाशित मिति २०८०।४।१२ साथै छ ।

केही बुझ्नु परेमा आयोगको इमेल <metre.ia007@gmail.com>

अनुचित लेनदेन (मिटर ब्याज) सम्बन्धी जाँचबुझ आयोग,२०७९

गृह मन्त्रालय परिशर सिंहदरबार काठमाडौं

२०८० भदौ २७